

УДК 314.4:311.172(477)

Л.А. Чепелевська, Г.О. Слабкий, Ю.О. Буртова (Київ)

ПОЗИТИВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СМЕРТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України»

Проаналізовано сучасні тенденції смертності населення України за 2006–2011 рр. залежно від статі, типу поселення, основних причин смерті.

Ключові слова: смертність, статі, тип поселення, причини смерті.

Після тривалої кризи ситуація зі смертністю в Україні дещо поліпшилася: загальний рівень смертності знизився з 16,2‰ в 2006 р. до 14,5‰ в 2011 р., в міських поселеннях – з 14,5‰ до 13,1‰, в селах – з 19,8‰ до 17,7‰, або на 10,3%, 9,8% та 10,4% відповідно [1–5].

Мета роботи – виявити сучасні особливості смертності населення України.

Матеріали та методи

Вивчено дані Державної служби статистики України про смертність населення України за 2006–2011 рр. Застосовано методи медичної та математичної статистики, демографічні методи, комп'ютерні технології.

Результати дослідження та їх обговорення

Позитивні зрушення у рівнях смертності стосуються більшою мірою чоловіків (зниження на 13,9% проти 6,5% у жінок). Смертність серед чоловіків почала знижуватись з 2008 р. (табл. 1).

Темп зниження за 2006–2011 рр. був відчутнішим у сільській місцевості – 14,2% проти 13,6% у міських поселеннях.

Смертність серед жінок почала знижуватись з 2007 р. в селах і лише з 2009 р. в містах.

Рівень смертності серед чоловіків залишився вищим, ніж серед жінок, хоча перевищення за досліджуваний період зменшилося майже вдвічі (2011 р. – 11,8%, 2006 р. – 21,4%).

Таблиця 1
Смертність населення України в 2006–2011 рр., на 100 000 населення

Рік	Чоловіки			Жінки			Обидві статі		
	міські поселення	сільська місцевість	всі поселення	міські поселення	сільська місцевість	всі поселення	міські поселення	сільська місцевість	всі поселення
2006	1647,4	2091,0	1790,7	1284,0	1883,4	1474,0	1451,0	1980,3	1620,3
2007	1681,9	2147,3	1831,6	1289,6	1882,4	1476,2	1469,8	2006,1	1640,3
2008	1678,4	2114,5	1819,4	1303,9	1867,2	1481,7	1475,5	1982,7	1637,4
2009	1527,5	1944,3	1661,8	1257,5	1829,7	1437,1	1381,1	1883,3	1540,6
2010	1502,2	1867,6	1619,6	1277,9	1828,6	1450,0	1380,6	1846,8	1528,2
2011	1424,1	1794,4	1541,8	1210,7	1755,6	1378,7	1308,5	1773,8	1454,0
2011 в % до 2006	86,4	85,8	86,1	94,3	93,2	93,5	90,2	89,6	89,7

Таблиця 2

Смертність населення України від хвороб системи кровообігу в 2006–2011 рр., на 100 000 населення

Рік	Чоловіки			Жінки			Обидві статі		
	міські поселення	сільська місцевість	всі поселення	міські поселення	сільська місцевість	всі поселення	міські поселення	сільська місцевість	всі поселення
2006	883,4	1193,4	983,6	902,7	1415,9	1065,3	893,8	1312,0	1027,6
2007	900,2	1204,8	998,1	904,1	1410,7	1063,6	902,3	1314,5	1033,4
2008	906,5	1206,7	1003,6	920,7	1409,2	1074,8	914,2	1314,6	1042,0
2009	909,1	1216,4	1008,1	922,4	1423,3	1079,6	916,3	1326,6	1046,6
2010	856,0	1124,1	942,2	929,0	1421,2	1082,8	895,6	1282,1	1017,9
2011	802,5	1075,5	889,2	874,8	1368,7	1027,1	841,6	1231,1	963,4
2011 в % до 2006	90,8	90,1	90,4	96,9	96,7	96,4	94,2	93,8	93,8

Смертність від хвороб системи кровообігу (ХСК) знизилась серед усього населення на 6,2%, чоловіків – на 9,6%, жінок – на 3,6% (табл. 2).

Однак зниження зафіксовано лише в 2010 р. серед міських і сільських чоловіків, в 2011 р. – серед міських і сільських жінок.

Рівень смертності від ХСК у жінок на 15,5% був вищим за такий серед чоловіків, в міських поселеннях перевищення становило 9,0%, в сільській місцевості – 27,3%. Порівняно з 2006 р. цей показник зріс в 1,8; 4,1 та 1,5 разу відповідно.

Смертність населення України від новоутворень за досліджуваний період майже не змінилась. Її рівень був вищим на 12,0% серед міського населення та в 1,45 разу серед чоловіків порівняно з жінками. Рівень смертнос-

ті чоловіків зареєстровано майже однаковий серед міського та сільського населення, а серед сільських жінок – на 22,6% нижчий порівняно з мешканками міст (табл. 3).

Найбільш значні зрушення в рівнях смертності відбулися від травм, отруєнь та деяких інших наслідків дії зовнішніх чинників (третя основна причина смерті). За період 2006–2011 рр. смертність знизилась на 32,8% (серед міського населення – на 34,8%, сільського – на 28,9%). Серед чоловіків та жінок зниження було майже однаковим: 33,0% та 32,0% відповідно (табл. 4). Водночас рівні смертності серед чоловіків в 4,2 разу перевищили такі у жінок, в містах – в 4,0 разу, в селах – в 4,6 разу.

Звертає на себе увагу значне зниження смертності від травматизму. Темп зниження порівняно з 2006 р.

Таблиця 3

Смертність населення України від новоутворень в 2006–2011 рр., на 100 000 населення

Рік	Чоловіки			Жінки			Обидві статі		
	міські поселення	сільська місцевість	всі поселення	міські поселення	сільська місцевість	всі поселення	міські поселення	сільська місцевість	всі поселення
2006	231,1	241,4	234,4	168,4	134,7	157,7	197,2	184,5	193,1
2007	230,1	240,5	233,5	168,6	139,4	159,3	196,8	186,6	193,6
2008	232,8	230,8	232,2	171,0	135,6	159,8	199,3	180,0	193,2
2009	233,5	232,6	233,2	171,3	136,9	160,5	199,8	181,7	194,0
2010	234,9	227,4	232,5	173,7	134,9	161,6	201,7	178,2	194,3
2011	234,7	231,5	233,7	173,2	134,0	161,1	201,4	179,8	194,6
2011 в % до 2006	101,6	95,9	99,7	102,9	99,5	102,2	102,1	97,5	100,8

Таблиця 4

Смертність населення України від травм, отруєнь та деяких інших наслідків дії зовнішніх чинників смерті в 2006–2011 рр., на 100 000 населення

Рік	Чоловіки			Жінки			Обидві статі		
	міські поселення	сільська місцевість	всі поселення	міські поселення	сільська місцевість	всі поселення	міські поселення	сільська місцевість	всі поселення
2006	216,3	274,1	235,0	52,2	60,0	54,7	127,7	159,9	138,0
2007	223,1	291,7	245,2	51,2	57,8	53,3	130,1	167,0	141,9
2008	207,7	274,1	229,1	48,3	57,3	51,2	121,3	158,5	133,2
2009	208,3	276,3	230,2	48,4	57,9	51,4	121,6	160,0	133,8
2010	145,6	201,5	163,6	36,9	42,1	38,6	86,7	116,7	96,2
2011	140,1	194,6	157,4	35,0	42,1	37,2	83,2	113,7	92,7
2011 в % до 2006	64,8	71,0	67,0	67,0	70,2	68,0	65,2	71,1	67,2

становив 30,3% у 2010 р. і 32,8% – у 2011 р., серед чоловіків – 30,4% та 33,0% відповідно, серед жінок – 29,4% та 32,0% відповідно, в містах – 32,0% та 34,8%, в селах – 27,0% та 28,9% відповідно, серед міських чоловіків – 32,7% та 35,2%, сільських – 26,5% та 29,0% відповідно.

Смертність населення України від хвороб органів травлення знизилась протягом 2006–2011 рр. на 14,6%, найбільше – серед сільських чоловіків (на 19,8%). У цьому класі причин смерті встановлено одну характерну для всіх контингентів закономірність – зростання смертності в 2007–2009 рр. Порівняно 2009 р. з 2006 р. смертність зросла на 24,6% серед сільського

населення, на 23,5% – серед сільських чоловіків, на 25,8% – серед сільських жінок (табл. 5).

Протягом наступних двох років рівень смертності знизився в усіх категоріях населення, особливо серед сільських (на 35,1%) і міських чоловіків (на 27,9%), а також серед сільських (на 27,0%) і міських жінок (на 23,6%).

Смертність від хвороб органів дихання знизилась на 26,1% (в містах – на 23,4%, в селах – на 27,8%), а серед сільських чоловіків – навіть на 28,4%.

Зниження смертності в цьому класі хвороб розпочалося з 2008 р. і продовжилось у 2010 та 2011 рр.

Таблиця 5

Смертність населення України від хвороб органів травлення в 2006–2011 рр.

Рік	Чоловіки			Жінки			Обидві статі		
	міські поселення	сільська місцевість	всі поселення	міські поселення	сільська місцевість	всі поселення	міські поселення	сільська місцевість	всі поселення
2006	94,1	82,8	90,5	45,2	36,7	42,5	67,7	58,2	64,6
2007	102,7	94,5	100,1	50,3	44,2	48,4	74,4	67,7	72,2
2008	109,0	101,5	106,6	52,8	45,8	50,6	78,5	71,8	76,4
2009	109,3	102,3	107,0	52,9	46,2	50,8	78,7	72,5	76,7
2010	84,2	73,3	80,7	42,4	34,3	39,9	61,5	52,5	58,7
2011	78,8	66,4	74,9	40,4	33,7	38,3	58,0	49,0	55,2
2011 в % до 2006	83,7	80,2	82,8	89,4	91,8	90,1	85,7	84,2	85,4

Таблиця 6

Смертність населення України від хвороб органів дихання в 2006–2011 рр., на 100 000 населення

Рік	Чоловіки			Жінки			Обидві статі		
	міські поселення	сільська місцевість	всі поселення	міські поселення	сільська місцевість	всі поселення	міські поселення	сільська місцевість	всі поселення
2006	63,6	123,4	82,9	17,2	48,4	27,1	38,5	83,4	52,9
2007	67,0	125,5	85,8	18,0	45,1	26,6	40,5	82,7	53,9
2008	62,7	118,7	80,8	17,0	41,0	24,6	38,0	77,3	50,5
2009	62,9	119,7	81,2	17,1	41,4	24,7	38,1	78,0	50,7
2010	50,9	94,9	65,0	15,9	40,2	23,5	31,9	65,8	42,6
2011	47,4	88,3	60,4	14,3	35,4	20,8	29,5	60,2	39,1
2011 в % до 2006	74,5	71,6	72,9	83,1	73,1	76,8	76,6	72,2	73,9

Рівні смертності чоловіків перевищували смертність жінок в 2,9 разу, в містах – в 3,3 разу, в селах – в 2,5 разу (табл. 6).

Смертність населення України від деяких інфекційних та паразитарних хвороб за 2006–2011 рр. знизилась на 11,8%, більше – серед чоловіків (на 14,9%), особливо міських – на 17,0% (табл. 7).

Найбільш відчутно зменшився рівень смертності протягом 2010–2011 рр.: в 2010 р. на 14,9% та в 2011 р. на 18,3% порівняно з 2009 р.

Смертність у чоловіків перевищила таку серед жінок у 3,5 разу, в містах – в 3,4 разу, в селах – в 4,1 разу.

Висновки

1. В Україні протягом 2006–2011 рр. зафіксовано позитивні зміни щодо смертності населення.
2. Найбільші позитивні зрушення зареєстровано у показниках смертності серед чоловіків (темپ зниження становив 13,9% проти 6,5% у жінок).
3. Рівень смертності у чоловіків був вищим порівняно з жінками, однак це перевищення скоротилося майже вдвічі.
4. Показник смертності знизився від усіх основних причин смерті, винятком становили новоутворен-

Таблиця 7

Смертність населення України від деяких інфекційних і паразитарних хвороб в 2006–2011 рр., на 100 000 населення

Рік	Чоловіки			Жінки			Обидві статі		
	міські поселення	сільська місцевість	всі поселення	міські поселення	сільська місцевість	всі поселення	міські поселення	сільська місцевість	всі поселення
2006	63,0	50,2	58,9	15,9	10,3	14,1	37,6	29,0	34,8
2007	63,2	54,2	60,3	17,3	11,2	15,4	38,4	31,3	36,1
2008	66,1	54,2	62,2	18,3	11,9	16,3	40,2	31,6	37,4
2009	66,2	54,6	62,5	18,3	12,0	16,3	40,3	31,9	37,6
2010	55,6	45,6	52,4	15,9	11,8	14,6	34,1	27,6	32,0
2011	52,3	45,4	50,1	15,4	11,1	14,1	32,3	27,2	30,7
2011 в % до 2006	83,0	90,4	85,1	96,9	107,8	100,0	85,9	93,8	88,2

ня, рівень смертності внаслідок яких майже не змінився.

5. Найвищі темпи зниження смертності відмічено від травм, отруєнь та деяких інших наслідків дії зовнішніх чинників. За період 2006–2011 рр. смертність від травматизму зменшилась на 32,8% (серед міського населення – на 34,8%, сільського – на 28,9%).

Перспективи подальших досліджень

Доцільно продовжити моніторинг смертності населення, а також розробити заходи щодо зниження її рівня в Україні.

Список літератури

1. *Аналіз демографічної ситуації в Україні* / Л. А. Чепелевська, О. М. Орда, О. П. Рудницький, О. В. Любінець // Щорічна доповідь про стан здоров'я населення України та санітарно-епідемічну ситуацію. 2011 рік / за ред. Р. В. Богатирьової. – К., 2012. – 440 с.: р. 1, С. 9–30.
2. *Герасименко Н. Ф.* Сверхсмертность населения – главная демографическая проблема России в контексте европейских тенденций здоровья / Н. Ф. Герасименко // *Здравоохр. Рос. Федерации.* – 2009. – № 3. – С. 10–13.
3. *Клупт М.* Демография регионов Земли / М. Клупт. – СПб., 2008. – 247 с.
4. *Населення України 2010.* Демографічний щорічник. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – 442 с.
5. *Трагедія, якої можна уникнути: Подолання в Україні кризи здоров'я людини. Досвід Європи / Звіт Здоров'я людини та демографія.* – К. : ВЕРСО–04, 2009. – 72 с.

Дата надходження рукопису до редакції: 01.11.2012 р.

Позитивные тенденции смертности населения Украины в начале XXI века

Л.А. Чепелевская, Г.А. Слабкий, Ю.А. Буртова (Киев)

Проанализированы современные тенденции смертности населения Украины за 2006–2011 гг. в зависимости от пола, типа поселения, основных причин смерти.

Ключевые слова: смертность, пол, тип поселения, причины смерти.

Positive trends of mortality of Ukrainian population at the beginning of the XXI century

L.A. Chepelevska, G.O. Slabky, Yu.O. Burtova (Kyiv)

Modern trends of mortality of Ukrainian population for 2006–2011 years depending on gender, type of settlement, major causes of death have been analysed.

Key words: mortality, gender, type of settlement, cause of death.

Рецензент: д. мед. н., проф. Ю.Б. Ященко.